

Harjumaan itäsuunnalla on runsaasti katsomisen arvoisia kirkkoja ja kappeleita, joihin pyhiinvaeltajan kannattaa ehdottomasti tutustua. Reitit ovat suosituksia, ja ne kulkevat yleensä suurten teiden ulkopuolella, mikä tarjoaa mahdollisuuden nähdä Harjumaan kauniita paikkoja: luonto- ja kulttuurikohteita, kalastajakylä ja uusia taajamia, elämää sisämaassa ja pikkusaarilla.

Matkustustavan jokainen voi valita harkintansa mukaan. Voit kulkea jalan tai pyörällä, ja joihinkin paikkoihin pääsee nopeasti myös junalla. Mukavinta on ehkä ajaa autolla, pääkaupungin lähellä on kuitenkin hyvä kevyen liikenteen väylien verkosto, joka sopii hyvin pyöräretkeilyyn.

PYHIINVAELLUKSET ITÄ-HARJUMAALLA

REITTI Tallinnan Viru-aukio – Viimsin niemi – Maardu – Jõelähtmen kunta – Kuusalun kirkonkylä – Leesi ja Jumindan niemi – Loksan kaupunki – Viinistun kylä – Raasikun taajama – Pikvan kylä – Kosen kirkonkylä – Jürin kirkonkylä – Kostivere – Tallinna

Tallinna

Pyhiinvaellus Harjumaalle alkaa Tallinnasta ja ensin kannattaa suunnata Viimsin niemelle. Sinne pääsee Tallinnan keskustasta Viru Keskus -bussiterminalista bussilla nro 1, pyörällä, jalan tai autolla. Vaellusta aloitettaessa tulee ensin kulkea Piritantietä (Pirita tee) pitkin Haabneemeen ja sitten kääntyä Püünsin suuntaan. Pyöräilyä helpottaa kevyen liikenteen väylä. Viimsin niemellä on runsaasti kevyen liikenteen väyliä ja liikkuminen niemellä on turvallista.

A. Viimsi

Viimsi on Tallinnan tuntumassa sijaitseva niemi, joka rajoittuu lännessä Tallinnan lahteen ja idässä Muugan lahteen. Niemen pinta-ala on lähes 50 km², pituus noin 10 km ja leveys keskimäärin 5 km. Naissaari, Prangli, Aksi, Tiirloodi, Keri, Kräsuli, Seinakari, Kumbli ja Pandjun saari sekä Viimsin niemi muodostavat yhdessä Viimsin kunnan.

- ✓ Tallinnan keskustan Viru-aukiolta on Viimsin Pyhän Jaakobin kirkolle 13 km.

1. Viimsin Pyhän Jaakobin kirkko Pringin kylässä.

Ensimmäinen uusi luterilainen kirkko Virossa toisen maailmansodan jälkeen (suunnittelijoina arkkitehdit Martin Aunin ja Erkki Ristoja). Rannikkopyhäkkö vihittiin 25. heinäkuuta 2007. Se on pystytetty merellä hukkuneiden muistoksi ja palvelemaan kuntalaisia. Kirkontornissa soivat Hollannissa valetut kellot Memento Mori ja Memento Vivere.

2. Haabneemen Rohuneeme teen varrella, muutamia kymmeniä metrejä Püünsin suuntaan, sijaitsee **Viimsin vapaaseurakunnan rukoushuone**, jossa kannattaa käydä ja jossa voi yöpyäkin.

Kun kerran olet tällä seudulla, voit tutustua myös kilometrin päässä seurakunnan talosta sijaitseviin Viimsin ulkomuseoon ja rannikkoväestön museoon.

Niemen kärjessä Rohuneemen kylässä on Rohuneemen kappeli, jonne on ulkomuseolta vielä 5 km. Rohuneemen kappeli-rakentamisvuosi 1882. Entinen Aegnan saaren uusi kappeli, jonka saarelta evakuoituidut asukkaat ottivat vuonna 1922 mukaansa ja pystyttivät uudelleen Otin tilan omistajien, veljesten Julius ja Ferdinand Lambotin lahjoittamalle tontille. Kappeli on saneerattu ja hyvässä kunnossa.

- ✓ Päästäkseen niemen itäpuolelle tulee ottaa suunta kohti Leppneemeä, ajaa Kelvingin, Leppneemen ja Tammneemen kylän lävitse, minkä jälkeen jatketaan Randveren kylään, jossa sijaitsee Randveren kirkko. Rohuniemen kärjestä Randvereen on 13 km.

3. **Randveren kirkko** – rakentamisvuosi 1852

Pieni kalkkikivinen, alun perin torniton uusgoottilaisen muotoinen temppeli vuonna 1803 perustetun hautausmaan vieressä. Se oli alun perin Jöelähtmen pitäjän sivukirkko. Vuonna 1882 kirkkorakennusta laajennettiin, jolloin lisättiin torni. ”Apostoli Pietarin kutsuminen”-alttaritaulun lahjoitti paikallinen maatilan isäntä Karl Neem vuonna 1872.

Viimsin niemellä on runsasta luonto- ja kulttuuriperintöä, siksi kannattaa katsoa kirkkojen lisäksi muitakin nähtävyyksiä, kuten Pirunluola (Kuradikoobas), Viimsin majakka, rannikkoväestön museo (Rannarahva Muuseum), ulkomuseo (Viimsi Vabaõhumuuseum) ja Laidonerin sotahistoriallinen museo (Laidoneri Sõjamuuseum) Viimsin kartanossa, tai lähteä Leppneemen satamasta Pranglin saarelle, jossa sijaitsee pieni ja viihtyisä Pranglin kirkko.

Huom! Saarella käymiseen kannattaa varata koko päivä.

Viimsin majoitus- ja ruokapaikat <http://www.visitharju.ee>

- ✓ Viimsin niemeltä voi jatkaa Muugan taajaman kautta Maarduun, matkaa Randveren kirkolta Maardun kirkolle on 10 km. Entinen kesämökkialue on muuttumassa omakotialueeksi, ja tien varrella on myös Muugan satama, jossa sijaitsee ekumeeninen merimieskodin kappeli.

B. Maardu

Maardun kaupunki sijaitsee Tallinna–Narva-valtatie tuntumassa 13–18 km Tallinnasta koilliseen. Kaupungin pinta-ala on 22,76 km². Maardu rajoittuu Jöelähtmen ja Viimsin kuntaan. Kaupungin pohjoisosassa sijaitsee Muugan satama, länsiosassa Muugan puutarhakaupunki (Muuga aedlinn), koillisosassa Kallaveren lähiö ja eteläosassa Maardun järvi. Maardusta on tullut tärkeä teollisuus- ja satamakaupunki.

4. Maardun Pyhän ylienkeleli Mikaelin kirkko – rakentamisvuosi 1998

Kauniilla paikalla sijaitseva tiilestä perinteiseen tapaan rakennettu ortodoksinen kirkko.

Kirkonpihan nähtävyytenä on tornista poistettu suuri kello, joka on peräisin Plaenin kirkosta Võrumaalta.

Kirkon lisäksi kannattaa pistäytyä Kallaveren lähiön vieressä sijaitsevassa ikivanhassa Rootsi-Kallaveren kylässä, jossa sijaitsee myös paikallismuseo. Kylään johtava tie alkaa bussien pääte pysäkillä.

- ✓ Käänny Maardussa Keemikute-kadulta Kütte-kadulle ja jatka suoraan Ülgasen ja Rebalan kylän kautta 12 km Jöelähtmeen.

C. Jöelähtme

Jöelähtmen kunta rajoittuu pohjoisessa Suomenlahteen. Rantaviiva on mutkikas, jopa 40 km pitkä, ja monet niemet ja lahdet ovat rannalle tunnusomaisia. Kunnan alueella virtaa Jöelähtmen joki, joka liittyy Jägalan jokeen ennen kuin se laskee Ihasalun lahteen. Tasainen ja laakea maisema, joka avautuu Jöelähtmen kuntaa läpäisevää Tallinna–Narva-valtatietä pitkin kulkevalle, ei paljasta helposti salaisuuksiaan. ”Hiljainen vesi, syvä pohja”, kertoo virolainen sananlasku. Yksitoikkoinen alvari saa toisenlaisen merkityksen, kun ohikulkija saa tietää, että kyseessä on Viron vanhimpiin kuuluva kulttuurimaisema, jossa on tavattoman paljon erilaisia arkeologisia ja historiallisia muinaisjäännöksiä ja luonnonsuojelukohteita. Rikas historiaperinne, joka yli viidentuhannen vuoden asutuksen tuloksena on säilynyt aikaamme asti, tarvitsee nykyään suojelua.

5. Jöelähtmen Pyhän neitsyt Marian kirkko – rakentamisaika 1200–1900-luku

Korkealla, historiallisesti merkittävällä kellotornilla (1912) varustettu ikivanha pyhäkkö Tallinnan kupeessa Narvan valtatie varrella keskellä Rebalan muinaisia peltoja. Kirkkoa laajennettiin 1400-luvulla, jolloin rakennettiin kuori, ja vuonna 1878 sitä korjattu uusgoottiseen tyyliin (arkkitehti Friedrich Ferdinand Modi). Kirkossa on barokkinen alttariseinä (Michael Brinckmann, 1670) sekä saarnastuoli (Tobias Heintze, 1639) ja alttaritaulu ”Kristus ristillä” (Theodor Albert Sprengel, 1889). Tornissa on yksi Harjumaan vanhimmista kirkonkelloista (1500-luvulta). Ikkunoissa on nykyaikaiset, Vanhan ja Uuden Testamentin aiheiset lasimalaukset.

Jos olet jo Jöelähtmen kirkolla, ylitä vanha kivisilta ja käänny huoltoaseman ja Reisirestoran-ravintolan kohdalta oikealle piipahtaaksesi nelikaistaisen tien yli Rebalan suojelualueen museoon. Museon vieressä ovat Viron vanhimmat hautamuistomerkit.

Käytyäsi museossa älä jää valtatielle, vaan palaa sen rinnalla kulkevalle Vanhalle Narvantielle, jolla liikenne on turvallisempaa ja jolla on paljon enemmän katsottavaa.

Jöelähtmen kunnassa sijaitsee myös Viron suurin golfkenttä Estonian Golf & Country Club, missä ovat myös Jägalan putous, joka on maan suurin vesiputous, Jägalan linnavuori ja Linnamäen vesivoimala. Kaikki nämä ovat näkemisen arvoisia.

Vaiikkei **Jägalan vesiputous** olekaan maailmakuulu, se on Viron ehkä kuuluisin putous. Putouksen korkeus on 7,8 tai 8,1 metriä ja leveys yli 50 metriä. Kyseessä on Viron korkein luonnollinen putous. Putouksen takaa voi kävellä liukkaita kiviä pitkin. Mielenkiintoisimmillaan puotus on kevään tulvakautena ja talvisin jäätyneenä. Putous on kuluttanut klinttiä, jolta se putoaa, vuosituhansien mittaan niin, että putouksen alapuolelle on Jägalan joelle muodostunut kapea kanjonilaakso, jonka pohjalla on koskenuoma. Laakson pituus on 300 metriä ja syvyys 12–14 metriä.

Jöelähtmen majoitus- ja ruokapaikat <http://www.visitharju.ee>

D. Kuusalu

Harjumaan suurin kunta, jossa on pitkä merenrannikko, kauniita hiekkarantoja, laajoja korpia ja mielenkiintoisia luontokohteita, kuten Tüliveren tammi, Turjen kellari, Majakivi, Jaani-Tooma Suurkivi ja Virun keidassuo. Kuusalun kunnassa on Pohjois-Kõrvemaan luonnonsuojelualue ja kolmasosa Lahemaan kansallispuistosta.

- ✓ Jöelähtmen kirkolta on seuraavalle pyhäkölle, Kuusalu kirkolle, n. 20 km, ja sen voi ajaa Vanhaa Narvantietä pitkin. Matkan varrella on Kiiun vasalllinna eli Kiiun torni, jossa voi juoda kahvit ja maistella kuuluisaa Kiiu Torn -likööriä.

6. Kuusalun Pyhän Laurentiuksen kirkko – rakentamisaika 1200–1800-luku

Pyhälle diakoni Laurentiukselle omistetun kirkon ensimmäisiä rakentajia olivat Gotlannin sisterssiläismunkit. 1400-luvulla pyhäkkö holvattiin ja barokkinen torni rakennettiin 1760-luvulla. Kirkon laajennos valmistui vuonna 1890 (arkkitehti Friedrich Axel von Howen). Alttaritaulu ”Kristus ristillä” Carl Siegismund Waltherilta (1864), vanhasta alttariseinästä (Elert Thiele, 1600-luku) on säilynyt predella sekä Moosesta ja Johannes Kastajaa esittävät veistokset. Lutherin ja Melanchthonin muotokuvat ovat harvinaisia lasimaalauksia.

- ✓ Kuusalun kirkonkylästä Leesin kirkolle on yli 27 km. Tien varrella on sekä metsäalueita että katajaa kasvavia alvareita.

Tsitren ja Muuksin alueet ovat erittäin kauniita. Hieman sivulla reitiltä kannattaa katsoa Turjen kellari ja Muuksin linnavuori. Tsitressä on RMK:n teltpaikka, jossa saa teltailla ja polttaa nuotiota. Jumindan niemen kärkeen asti tien varrella on kaunista rantaa hiekkakinoksineen.

Viron pohjoisrannikolla Kolgan ja Haran lahden välillä sijaitsevan Jumindan niemen kärki (**Juminda neem**) on kiinnostava siinä mielessä, että niemen kärki jatkuu vedenalaisena ketjuna isoja kiviä, jotka kovemmassa aallokossa jopa liikkuvat. Niemen kärkeen on rakennettu toisessa maailmansodassa Jumindan taistelussa uponneiden laivojen ja hukkuneiden ihmisten muistomerkki.

7. Leesin Pyhän Katariinan kirkko – rakentamisvuosi 1867

Rannikkoväestön kivikirkko hautausmaan aarnipuiden varjossa on yksinkertainen ja vaikuttaa arkaistiselta. Värillisillä veistoksilla koristellussa saarnastuolissa on Harju-Jaanin vanhan kirkon saarnastuolista peräisin olevia varhaisbarokkisia veistokuvioita (1646), Jumindan kappelista on tuotu kaksi rustiikkia taulua ja silmää ilahduttavat myös entistetty lasilyhty, ikivanha rahalipas sekä purjelaivan pienoismalli (Mart Paadimeister, 1920-luku).

Kuusalon majoitus- ja ruokapaikat

<http://www.visitharju.ee>

Huom! Kuusalun kunnan alue on laaja – kun etsit majoitus- tai ruokapaikkaa, selvitä etukäteen, kuinka pitkä matka haluamaasi paikkaan on.

E. Loksja ja Pärisepea

Loksa on pikkukaupunki Pohjois-Virossa Suomenlahden rannalla. Kaupungin keskeinen työnantaja on Loksan telakka. Itse kaupungissa ei ole paljoa katsottavaa, mutta Pärisepean niemellä on. Tällä alueella ovat kauniit kalastajakylät Pärisepea, Viinistu ja Turbuneeme.

Leesin kirkolta Loksalle on liki 23 km. Tallinnan Viru-aukiolta Loksalle on yhteensä 115 km.

8. Loksan Pyhän Marian kirkko – rakentamisvuosi 1853

Valoisa ja hyväkuntoinen pyhäkkö keskellä vihreää maastoa ja hautausmaan rauhaa. Värilliset ikkunaruuudut antavat yksinkertaiselle sisustukselle iloisen ilmeen. Ristiinnaulittua Kristusta ja Pyhää ehtoollista esittävä suuri taulu on peräisin vanhasta kappelista (1700-luvulta). Alttaritaulu ”Jeesus elää! Eläkäämme Hänelle!” (Theodor Albert Sprengel, 1888), kaunis veistetty alttarikrusifiksi (1800-luvulta).

- ✓ Loksalta on 9 km Pärisepean niemen huippuun Viinistulle, jossa sijaitsevassa Viinistun taidemuseossa on Jaan Manitskin yksityiskokoelma. Siellä voi myös syödä ja yöpyä.

Kun olet kiertänyt tämänkin niemen, voit lähteä paluumatkalle Tallinnaan. Ennen Tallinna–Narva-tielle tuloa vasemmalla on Virun keidassuo, jossa on 3,5 kilometrin luontopolku. Polku esittelee Virolle tyypillistä kohosuomaisemaa ja -kasvistoa. Pitkospuut on uusittu vuonna 2013 (polun voi kulkea loppuun myös pyörätuolilla ja lastenvaunujen kanssa). Näkötornille on matkaa yhteensä 1 410 m (800 m sepelillä pinnoitettua kävelytieta ja 610 m pitkospuuta).

Paluumatkalla kohti Tallinnaa: valtatieen sijaan kannattaa ajaa Kolgan taajaman kautta, jossa sijaitsee yksi Viron suurimmista kartanoista, joka on valitettavasti raunioitunut. Kartanon sivurakennuksessa on Kolgan paikallismuseo ja ravintola Kolck.

Ylitä valtatie Kiiun kohdalla ja lähde kohti Raasikun kirkonkylää päästäksesi seuraavalle pyhäkölle.

- ✓ Loksalta Raasikulle, Harju-Jaanin kirkolle on n. 49 km.

9. Harju-Jaanin Pyhän Johannes Kastajan kirkko – rakentamisvuosi 1863

Tilava valoisa maaseutukirkko (arkkitehti Friedrich Wilhelm Alisch), jonka tornista näkyvät Lasnamäen lähiön tornitalot. Kirkkotilan vaalea väriratkaisu on runsassymbolinen. Alttaritaulu ”Kristus ristillä” (Otto Friedrich von Moeller, 1872), sisällöltään symboliset lasimaalaukset ja kynttiläilyhty ”Kristus – maailman valo” (1986),

vanhasta kirkosta säilynyt saarnastuolin osa (1646) sekä tukeva rahalipas (1600-luvulta). Sakaristossa on ”Minä olen totinen viinipuu”-niminen taulu (Andres Tolts, 1990). Lähellä kirkkoa sijaitsevat tuntemattoman haudan muistomerkki (1991) ja vanhan kirkon muistomerkki (1996).

- ✓ Jos katsot, että tällä kertaa pyhiinvaellus riittää, Raasikulta Tallinnaan on noin 33 km, edellyttäen että käyt katsomassa vielä reitin varrella sijaitsevaa Sahan kappelia. Raasikun kirkonkylästä voi matkustaa Tallinnaan myös junalla. <http://elron.ee>

10. Sahan kappeli – rakentamisaika 1400-luku

Keskiaikaisen rakennustaiteen vähemmän tunnettu helmi pääkaupungin kupeessa. Kalkkikivisen sopusuhtaisen kappelin, jossa on korkea harjakatto, suippokaarinen kiviportaali ja korkealla sijaitsevat kapeat koristepuitteiset ikkunat, rakensivat tallinnalaiset mestarit – oletettavasti samat, jotka rakensivat Piritan luostarin, koska molemmilla myöhäisgoottilaisilla tempeleillä on paljon yhteisiä piirteitä. Keskiaikana kappeli kuului

Jürin pitäjään, 1600-luvulta lähtien se on kuitenkin palvellut Jöelähtmen sivukirkkona. Kansantarinan mukaan Sahan alkuperäinen kappeli rakennettiin jo piispa Fulcon aikana, puoli vuosisataa ennen Tallinnaa.

Jos haluat kuitenkin jatkaa matkaa, siirry Raasikulta kohti Kosen kirkonkylää. Reittejä on monta, mutta jos haluat käydä myös Pikvan kappelissa, suuntaa Kehran kaupunkiin päin. Raasikun ja Kehran välisen osuuden voi kulkea myös junalla. Kehran kaupunki on Anijan kunnan keskustaajama. Raasikulta Kehraan on n. 14 km. Tien varrella on kaunis Anijan kartano, jossa kannattaa käydä. Kehrasta Pikvan kappelille on 14 km. Ruokapaikat Kehrassa on Kahvila Sohvik ja Kahvila Roseus

11. Pikvan Pyhän Mikaelin kappeli

Vuonna 1891 suunniteltu projekteritud Diakonissain sairaalan kappeli on pieni rakennus entisen suuren sairaalokokonaisuuden pihalla. Rakennus on yhdistelmä äärimmäistä yksinkertaisuutta ja säästävää saavutettua arvokkuutta. Se on rakennettu tavallisista materiaaleista, joita arkkitehdin työ tuo vain vähän esille. Pikvan kylään rakennettiin vuonna 2005 Pickwan Pyhän Mikaelin kappeli (Pickwa Miikaeli kabel). Siitä lähtien tämä pieni pyhäkkö, joka on tyyliltään osa Pikvan kartanon rakennuskokonaisuutta, on ollut avoinna kaikille halukkaille. Kappelista on tullut omaleimainen nähtävyys, jota tullaan joskus katsomaan myös kauempaa.

- ✓ Pikvan Pyhän Mikaelin kappelilta on Kosen kirkonkylään 18 km.

F. Kosen kunta

Kose on Harjumaan eteläisin kunta, jossa runsaan kulttuuriperinnön lisäksi on kaksi erittäin mielenkiintoista luontokohdetta: Tuhalan noidankaivo (Tuhala Nõiakaev) ja Saulan sinilähteet (Saula siniallikad). Tuhalan Noidankaivo sijaitsee Tuhalan karstimaalla, jossa Noidankaivon lisäksi on nähtävillä monia muita karstimaalle ominaisia ilmiöitä. Saulan kolme lähettä poikkeavat toisistaan väriltään (vihreäsininen, ruskeanmusta ja harmaansininen) ja kooltaan. Kansanperinteen mukaan lähdevesi parantaa silmien kuntoa. Kosen kunnassa on myös useita teemapuistoja: täällä toimivat Viikinkikylä (Viikingite küla), Pollin eläintarha (Polli Loomaaed) ja Paunkülan hyvinvointikeskus (Paunküla Heaolukeskus) Paunkülan tekojärven rannalla.

12. Kosen Pyhän Nikolaoksen kirkko – rakentamisaika 1300–1800-luku

Maalauksellisessa joenmutkassa sijaitseva keskiaikainen temppeli, jossa on 1400-luvulla rakennettu kuori ja puolustustarkoituksiin sopiva vankka länsitorni. Vuonna 1873 torni sai lisää korkeutta ja uusgoottilaisen telttahuipun. Vuonna 1856 rakennettiin vanhan sakariston tilalle avara rippisali, ns. uusi kirkko. Lisärakennuksen saneeratuissa tiloissa toimii nyt seurakunnan museo-arkisto-kirjasto.

Barokkisen alttariseinän ja taulun ”Kristus ristillä” lahjoitti kirkolle Karl Zoega von Manteuffel (1774) ja uudemman alttaritaulun Carl Siegismund Walther (1853). Veistetyt koristeensa menettäneet saarnastuoli on peräisin 1600-luvulta (Tobias Heintze, n. 1639). Tornin länsisivuun muurattu kaksi kalkkikivistä aurinkoristiä (1500-luvulta), lisäksi kirkon pihalla on kaksi aurinkoristiä (vuosilta 1647 ja 1675). Historiallinen pappila on 1800-luvulta, ja siellä on myös Kotzebuen-Manteuffelin aatelissuvun hautauskappeli.

✓ Kosen kirkonkylästä Tuhalan kirkolle on 13 km

13. Tuhalan Kaarlen kirkko – rakentamisvuosi 1777

Tuhalan kartanon omistajan, kreivi Karl von Mellinin rakennuttaman pienehkön ja yksinkertaisen barokkisen, vuonna 1863 jonkin verran muutetun kirkon suurimpana nähtävyytenä on saarnastuolialttari (1600–1700-luvuilta), jonka kaltaista ei ole missään muussa Viron kirkossa. Ei ole tiedossa, minkä muotoisena ja mistä kirkosta saarnastuolialttari on tuotu Tuhalaan. Taideteoksen vanhimmat osat voivat olla Tallinnan renessanssikauden tunnustetun puunveistäjän ja huonekalupuusepän Berendt Geistmannin tuotantoa 1600-luvun alkupuoliskolta.

Tuhalasta Jürin kirkonkylään on liki 29 km

14. Jürin Pyhän Yrjön kirkko – 1883

Tyylikäs uusgoottilainen temppeli (arkkitehti Friedrich Axel von Howen) on rakennettu keskiaikaisille perustuksille. Ainutlaatuinen Viron lipun värinen sisustusratkaisu. Tyylikäs alttari, jossa on saksalaisen kuvataiteilijan Carl Gregerin taulu ”Kristus ristillä”. Tallinnassa valettu kirkonkello (1599) on Harjumaan vanhimpia. Kirkon pihalla ensimmäisessä maailmansodassa ja vapaussodassa kaatuneiden muistomerkki (kuvanveistäjä Richard Hammer, uusittu 1989), vironkielisen Raamatun ensimmäisen, vuoden 1739 painoksen muistomerkki (1989) ja kalkkikiviset aurinkoristit (1637, 1683).

Kosen ja Raen majoitus- ja ruokapaikat <http://www.visitharju.ee>

✓ Pyhiinvaellus Itä-Harjumaalla voi nyt päättyä, koska Jüristä Tallinnaan on vain 15 km.